

Talha Günaydın

<https://orcid.org/0000-0002-5910-3552>

Research Assistant, Doctor, Istanbul University, Faculty of Theology, Department of Turkish Religious Music, Turkey, talhagunaydin@gmail.com

Mirac Betül Kaptan

<https://orcid.org/0000-0002-0588-0065>

PhD Student, Istanbul University, Faculty of Theology, Department of Islamic History and Arts, Turkey, miracbetul@gmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Günaydın, T., Kaptan, M. B. (2023).Şiirleri Bestelenen Sultan Şairler ve Sultanlarda Peygamber Sevgisi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (5), 1550-1585.

Şiirleri Bestelenen Sultan Şairler ve Sultanlarda Peygamber Sevgisi

Öz

Klasik Türk şiiri sahasında, birçok meslek grubundan şairler, çeşitli konularda şiirler kaleme almışlardır. Bunlardan en çok dikkat çeken, Osmanlı İmparatorluğunu yöneten sultanlardır. XVI. yüzyıldan itibaren olmakla birlikte pek çok sultan, edebiyat ve mûsikî ile ilgilenmiştir. Şiirle ilgilenen sultanların neredeyse tamamına yakını Hz. Muhammed (sav) sevgisi ile na't da kaleme almıştır. Şiir yazdığı bilinen ve divân sahibi olan Osmanlı sultanlarının sayısı 19'dur. Eserleri bestelenen sultanların sayısı ise 12'dir. Eserleri en çok bestelenen sultan, Adlî mahlasıyla şiir yazan II. Mahmud'dur (1808-1839) ve 9 farklı eseri bestelenmiştir. En çok bestelenen eser ise "Sanma şâhim herkesi sen sâdikâne yâr olur" ismiyle, Yavuz Sultan Selim'e (1512-1520) ait olup 10 farklı bestekâr tarafından bestelenmiştir. Kendi eserini besteleyen sultanlar; Murâdî mahlaslı III. Murad (1574-1595), İlhâmî mahlaslı III. Selim (1789-1807) ve Adlî mahlaslı II. Mahmud'dur. Çalışmamızda öncelikle eserleri bestelenen sultan şairler sırasıyla zikredilmiş, hayatları ve bilhassa mûsikî ile ilişkileri hakkında bilgi verilmiştir. Sonraki bölümde sultanlarda peygamber sevgisi konusu ele alınmış;

na't yazan sultanlar hakkında bilgi verilmiş ve na'tları bestelenen sultanlar zikredilmiştir. Söz konusu bestelerin notaları ise çalışmanın sonunda sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Şiir, Mûsikî, Beste, Sultan, Peygamber, Na't*

Poet Sultans Whose Poems Were Composed and Prophet Love Among Poet Sultans

Abstract

In the field of classical Turkish poetry, poets from many professional groups have written poems on various subjects. The most notable of these were the sultans who managed the Ottoman Empire. Starting from the 16th century onwards, many sultans were interested in literature and music. Almost all of the sultans who were interested in poetry also wrote na't with the love of the Hz. Mohammed (saw). The number of Ottoman sultans who are known to have written poetry and owned a dîvân is 19. The number of sultans whose works were composed is 12. The sultan whose works were composed the most was Mahmud II (1808-1839), who wrote poetry under the pseudonym Adlî, and 9 different works were composed. The most composed work belongs to Yavuz Sultan Selim (1512-1520) with the title "Sanma şâhim herkesi sen sâdikâne yâr olur" and was composed by 10 different composers. The sultans who composed their own works are Murad III with the pseudonym Murâdî (1574-1595), Selim III with the pseudonym İlhâmî (1789-1807) and Mahmud II with the pseudonym Adlî. In our study, first of all, the sultan poets whose works were composed are mentioned in order, and information about their lives and especially their relationship with music is given. In the next section, the subject of the sultan's love for the prophet Mohammed is discussed, information is given about the sultans who wrote na't, and the sultans whose na't were composed are mentioned. The notes of these compositions are presented at the end of the study.

Keywords: *Poem, Music, Composition, Sultan, Prophet, Na't*

Giriş

Şiir ve mûsikî, kültürümüzün iki önemli ögesidir ve yüzyıllardır pek çok birikim bu yolla günümüze aktarılmıştır. Her seviyeden ve zümreden insana hitap etmesiyle hem edebiyat hem de mûsikî, yaşadığımız hayatın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Duygular kimi zaman şiirle ifade edilmiş, kelimelere dökülemeyen hisler mûsikîyle ifadesini bulmuştur. Dolayısıyla bu iki alan, birbiriyle yakın ilişki içindedir. Öyle ki, her güfte aslında bir şiir, her şiir de gizil bir güfte adaydır.

Dîvân şiiri, kimi araştırmacılar tarafından belli bir zümreye hasredilse de her meslek grubundan insan, şiir yazmıştır. Bürokrat, saray mensubu, ilmiye sınıfı mensubu, asker, tasavvuf erbabı pek çok şair olduğu gibi esnaf, zanaatkâr şairler de vardır. Ör: Zencîrî (ö. ?) mahlaslı şair cambaz, Kandî (ö. 1555/962) mahlaslı şair şekerci, Fezâyî (ö. 1737-38/1150) mahlaslı şair iplikçi, Râşid (ö. 1815-16/1231) mahlaslı şair bakırcıdır. Bunun gibi pek çok örnek mevcuttur. Şair sultanlar da bu meslek gruplandırmasına dâhildir fakat onların durumunu meslek sahibi şeklinde değerlendirmekten çok “*doğuştan gelen bir hak veya unvan*” olarak değerlendirmek, kanaatimizce daha uygun düşmektedir (Taşkesenlioğlu, 2016, s. 669).

İnsanlığı ilgilendiren hemen hemen her husus şiirin de muhtevasını oluşturmuştur. Bu muhtevaların başında Hz. Muhammed (sav) Peygamber sevgisi gelmektedir. Onun sevgisine mazhar; şefaatine nail olma arzusuyla nice şiirler kaleme alınmıştır. Bu arzuyla Osmanlı sultanları da şiir yazmışlardır. Şiir yazdığı tespit edilen sultanların çok büyük bir kısmı na't da yazmıştır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde eserleri bestelenen sultan şairler ve onların bestelenen eserleri tespit edilmiştir. İkinci bölümde ise, şiir yazan sultanlarda Hz. Muhammed (sav) sevgisi konusu ele alınmış, sultanların bestelenen na'tları aktarılmıştır. İlk bölümdeki bestelerin tespitinde Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu'nun nota arşivi esas alınmıştır. İkinci bölümdeki besteler ise, Ubeydullah Sezikli'nin, *Sultânî Naatlar* albümünden (2012) alınmıştır. Şair sultanlar ve sultanlarda Hz. Peygamber (sav) sevgisi konuları için bilhassa yaralandığımız kaynaklar, Zülfikar Güngör'ün *Osmanlı Padişahlarından Hz. Muhammed'e Na'tlar* isimli kitabı ile Coşkun Ak'ın *Şair Padişahlar* isimli kitabıdır. İlaveten *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* de yaralandığımız kaynaklar arasındadır.

I. Eserleri Bestelenen Sultan Şairler

Osmanlı sultanlarının Dîvân şiirine dâhil olma sürecinin XV. yüzyılda başladığı, genel olarak kabul edilen görüştür. Nitekim ilk dîvân sahibi sultan, Avnî mahlasıyla şiir yazan Fâtih Sultan Mehmed'dir (1444-1446, 1451-1481). Pek çok sultan küçük yaşlardan itibaren sanat

sevgisiyle yetiştirilmiş; kimi şiir yazmış, kimi beste yapmış, kimi bir mûsikî aleti çalmış, kimi de hat sanatıyla ilgilenmiş hatta bu alanlarda usta olmuşlardır. Öte yandan nice şairleri, âlimleri, ilim adamlarını da desteklemiş; himâye etmişlerdir (Köprülü, 1960, s. 379) Günümüze kadar yapılan çalışmalarda şiir yazan ve dîvân sahibi olan sultanların eserleri gün ışığına çıkarılmıştır. Bu bağlamda, zaten söylenmiş olan sözleri yeniden söyleme niyetinde değiliz. Bu bölümde dikkat çekmek istediğimiz nokta, sultanların bilhassa şiir ve mûsikî ile ilgilerini tespit etmek ve bu bağlamda şiir ile mûsikîyi buluşturan bestelenmiş eserlerine toplu bir bakış sunmaktır. Bu bölümde, saltanat sırasıyla sultanlar hakkında (bilhassa şiir ve mûsikî ile ilgileri hakkında) kısaca bilgiler verilecek, ardından sultanların bestelenmiş eserleri güfte, beste, makam, form, usul düzeninde sırasıyla aktarılacaktır. Şiir/güfte metinleri kaynak gösterdiğimiz eserlerdeki hallerine sadık kalınarak makaleye alınacaktır. Nota bilgileri ise çalışmamızın sonunda, ekler bölümünde yer alacaktır.

1. II. Murad (1421-1451)

Sultan II. Murad; Yıldırım Bayezid'in torunu, Çelebi Mehmed'in oğlu ve Fâtih Sultan Mehmed'in de babasıdır. Küçük yaşlardan itibaren iyi bir eğitim görmüştür. Hocaları arasında pek çok önemli âlim, tarihçi ve edib yer almıştır (İsen, 2014). Sultan II. Murad, tahtta kaldığı süre boyunca sanat ve kültür faaliyetlerine çok önem vermiştir. Onun devrinde pek çok eser telif ve tercüme edilmiştir. Pek çok sanatçının sanatını geliştirmesine imkanlar hazırlayan II. Murad, kendisi de sanat ve edebiyatla ilgilenmiş ve "Murâdî" mahlasıyla şiirler yazmıştır (Aksun, 1994, s. 124; İsen, 2014). II. Murad, Bursa ve Edirne'nin birer kültür merkezine dönüşmesini sağlamıştır. Pek çok âlim, edib ve sanatçıları Osmanlı himâyesine almıştır (İsen 2014). II. Murad'ın sanata olan alakası Albülkadir Meragi'yi de etkilemiş ve yazdığı *Makâsıdu'l-Elhân* isimli eserini Sultan II. Murad'a ithaf etmiştir (Özpekel, 1999, s. 609; Uslu, 2015, s. 37).

Sultan II. Murad'ın Bestelenen Eserleri

II. Murad'ın tespit edebildiğimiz kadarıyla yalnızca "Sâkî getir getir yine dünki şarâbımı" isimli eseri bestelenmiştir. Devlet Korosu'nun nota arşivinde bu bestenin güfte sahibi, sehven Sultan II. Mahmud (Adlî) olarak kaydedilmiştir. Biz eseri burada, asıl güfte sahibinin; Sultan II. Murad'ın kısmında aktarıyoruz.

1.1. Sâkî getir getir yine dünki şarâbımı

Söylet dile getir yine çeng ü rebâbımı

Ben var iken gerek bana bu zevk u bu safâ

Bir gün gele ki görmeye kimse türâbımı (Arslan, 2010, s. 21-22)

Beste: Münir Nurettin Selçuk

Makam: Mâhûr, Form: Şarkı, Usul: Müsemmen

2. Fâtih Sultan Mehmed (1444-1446, 1451-1481)

Osmanlı imparatorluğunun 7. padişahı, İstanbul'u fetheden muzaffer komutan ve siyasi dehâ Fatih Sultan Mehmed, kudretli bir hükümdar olmasının yanı sıra hem sanatkâr hem de entelektüel bir şahsiyettir (Doğan, 2014, s. 3). Küçüklüğünden itibaren ilim, fikir ve sanat adamlarının elinde yetişmiş, pek çok âlimi İstanbul'a getirtip ilmi çalışmalar yaptırmıştır (Kesik 2014). Fâtih, devlet idaresinde ve aldığı kararlarda cesur ve sert olduğu kadar aynı zamanda hassas ruhlu, mûsikîyi ve şiiri seven bir insandı. "Avnî" mahlasıyla şiirler yazmış, dîvân tertip eden ilk sultan olmuştur (Ak, 2001, s. 104).

Fâtih'in Bestelenen Eserleri

Fatih Sultan Mehmed'in tespit ettiğimiz kadarıyla bestelenmiş 6 eseri bulunmaktadır. "Sâkîyâ mey vir ki bir gün lâle-zâr elden gider" isimli eseri en çok bestelenen eseridir ve 6 farklı bestekâr tarafından bestelenmiştir.

2.1. Hüsn ile cânânlar içre cân-ı cânândur Veyis

Şerbet-i lâ'liyle dil derdine dermândur Veyis
Ağlamaz cân bülbüli şimden girü feryâd idüp
Bâğ-ı dilde hüsn ile bir verd-i handândur Veyis
Nice ma'mûr olmasun dil mülki 'adl ü dâd ile
Bunca yıldur kim gönül tahtında sultândur Veyis (Doğan, 2014, s. 10).

Beste: Bekir Sıdkı Sezgin

Makam: Mâhûr, Form: İlâhî, Usul: Düyek

2.2. Kurtarmasun Allah beni bu derd-i hevâdan

Derdün ile dil dağlamayan zevkini bilmez
Dindirmesün Allah gözümün yaşını zîrâ
'İşkun ile kan ağlamayan zevkini bilmez (Doğan, 2014, s. 32-33).

Beste: Kânûnî Ruhi Ayangil

Makam: Vecd-i Dil, Form: Yürük Semâî, Usul: Yürük Semâî

2.3. Sâkîyâ mey vir ki bir gün lâle-zâr elden gider

Çün irer fasl-ı hazân bâğ ü behâr elden gider
Gırre olma dilberâ hüsn ü cemâle kıl vefâ
Bâki kalmaz kimseye nakş u nigâr elden gider (Doğan, 2014, s.10-11).

2.3.1. Beste: Doktor Alaeddin Yavaşca

Makam: Şehnâz, Form: Şarkı, Usul: Ağır Aksak

2.3.2. Beste: Ekrem Güyer

Makam: Uşşâk, Form: Şarkı, Usul: Müsemmen

2.3.3. Beste: İsmail Ötenkaya

Makam: Hicâzkâr, Form: Şarkı, Usul: Curcuna

2.3.4. Beste: İsmail Ötenkaya

Makam: Segâh, Form: Şarkı, Usul: Curcuna

2.3.5. Beste: Melahat Pars

Makam: Hicâz, Form: Şarkı, Usul: Müsemmen

2.3.6. Beste: Turhan Toper

Makam: Hicâz, Form: Şarkı, Usul: Müsemmen

2.4. Sevdün ol dilberi söz eslemedün vay gönül

Eyledün kend'özünü 'âleme rüsvây gönül

Cevre sabr eyleyemezsen nideyin hây gönül

Gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül (Doğan, 2014, s. 21-22).

Beste: Kânûnî Nuri Sesören

Makam: Rast, Form: Şarkı, Usul: Aksak Semâî

2.5. Tan mıdur itse gönül nâle vü efgân bu gice

Gelmedi meclise ol dilber-i fettân bu gice

Tâ seher kalsa gönül zulmet içinde ne aceb

Yanmadı karşuma ol şeb-i şeb-istân bu gice (Doğan, 2014, s. 30).

Beste: Doktor Abidin Gerçeker

Makam: Yegâh, Form: Şarkı, Usul: Devr-i Hindî

2.6. Zülfünün zencîrine bend eyledün şâhum beni

Kullığından kılmasun âzâd Allah'um beni

Cevr-i dilber ta'n-ı düşmen sûz-ı fûrkat za'f-ı dil

Dürlü dürlü derd için yaratmış Allah'um beni (Doğan, 2014, s. 33).

Beste: Üdî Osman Nuri Özpekel

Makam: Hicâz, Form: Yürük Semâî, Usul: Yürük Semâî

3. Yavuz Sultan Selim (1512-1520)

Sultan I. Selim, küçüklüğünden itibaren iyi bir eğitim görmüş, özel hocalardan dersler almıştır (Tanyıldız, 2014). Şatafattan hoşlanmayan, sade giyinen, zarif tabiatlı biri şahsiyettir (Emecen, 2009, s. 414). Sanatı ve ilmi sever; sanatçıya ve ilim sahiplerine saygı duyardı. Bu sevgisi sayesinde etrafında edebi bir çevre oluşmuştur. Hatta Latîfî, Yavuz'un ilme ve marifete duyduğu aşırı merak sebebiyle çevresindeki sanat erbabıyla teklifsiz görüştüğünü de belirtmiştir. Yavuz'un, sefere çıkarken dahi, yanına sandıklar dolusu kitap aldığı belirtilir

(Tanyıldız, 2014). Kendisi de “Selîmî” mahlasıyla şiirler yazmıştır ve Farsça dîvân tertip eden ilk sultandır. Mûsikî ile ilgilendiğine dair bir kanıt, bugün elimizde yoktur (Özpekel, 1999, s. 612).

Yavuz’un Bestelenen Eserleri:

Yavuz Sultan Selim’in tespit ettiğimiz kadarıyla 3 eseri bestelenmiştir. En çok bestelenen eseri “Sanma şâhım” şeklinde başlayan şiiridir ve 10 farklı bestekâr tarafından bestelenmiştir. Yavuz’un bu şiirinin kendisine aidiyeti hususunda tartışmalar olsa da Sultan’ın en çok bestelenen eseri olmuştur.

“Merdüm-i dîdeme bilmem ne füsûn itdi felek” isimli eserinin Sultan VI. Mehmed’e (Vahdeddîn) ait bestesinde sehven Sultan IV. Mehmed yazılmıştır. Nota kağıdında ise açıkça Sultan Mehmed Vahdeddîn yazmaktadır.

“Pâdişah-ı âlem olmak bir kuru kavga imiş” isimli eserinin güftesinin ilk beyti Yavuz’a “Nerede mutrip nerede sâkî nerede bülbül nerede gül” dizesiyle başlayan ikinci beyti ise Cahit Öney’e aittir.

3.1. Merdüm-i dîdeme bilmem ne füsûn itdi felek

Giryemi kıldı füzûn eşkümi hûn itdi felek
Şîrler pençe-i kahrumdan olurken lertzân
Beni bir gözleri âhûya zebun itdi felek (Köksal, 2020, s. 327).

3.1.1. Beste: Tambûrî Ali Efendi

Makam: Sipihr, Form: Beste, Usul: Hafif

3.1.2. Beste: Hâfız

Makam: Hicâzkâr, Form: Beste, Usul: Çember (Ağır)

3.1.3. Beste: Vahdeddîn-Sultan VI. Mehmed

Makam: Sûzinâk, Form: Şarkı, Usul: Devr-i Hindî

3.2. Pâdişah-ı âlem olmak bir kuru kavga imiş

Bir velîye bende olmak cümleden evlâ imiş (Yılmaz, 2017, s. 140).
Nerede mutrip nerede sâkî nerede bülbül nerede gül
Geç de olsa anladım ki bir yalan dünya imiş (Cahit Öney’in beyti)

Beste: Êdî Rüştü Eriç

Makam: Şevkefzâ, Form: Şarkı, Usul: Müsemmen

3.3. Sanma şâhım herkesi sen sâdikâne yâr olur

Herkesi sen dost mu sandın belki ol ağyâr olur
Sâdikâne belki ol âlemde dildâr olur
Yâr olur ağyâr olur dildâr olur sırdâr olur (Albayrak, 2013, s. 479).

3.3.1. Beste: Doktor İrfan Doğrusöz

Makam: Şevkefzâ, Form: Şarkı, Usul: Müsemmen

3.3.2. Beste: Salih Suphi Soner

Makam: Mâhûr, Form: Şarkı, Usul: Müsemmen

3.3.3. Beste: Üdî Rüştü Eriç

Makam: Kürdîli Hicâzkâr, Form: Şarkı, Usul: Düyek

3.3.4. Beste: Ali Şenozan

Makam: Hüzzâm, Form: Şarkı, Usul: Ağır Aksak

3.3.5. Beste: Kaya Bekat

Makam: Acem Aşîran, Form: Şarkı, Usul: Semâî

3.3.6. Beste: Sadettin Kaynak

Makam: Acem Aşîran, Form: Şarkı, Usul: Düyek

3.3.7. Beste: Erdinç Çelikkol

Makam: Bayâtî, Form: Şarkı, Usul: Müsemmen

3.3.8. Beste: M. Kamil Dürüst

Makam: Hicâz, Form: Şarkı, Usul: Aksak

3.3.9. Beste: Barış Demir

Makam: Nîkrîz, Form: İlahî, Usul: Sofyân

3.3.10. Beste: Bekir Sıdkı Sezgin

Makam: Şehnâz, Form: Şarkı, Usul: Ağır Aksak

4. Kanûnî Sultan Süleyman (1520-1566)

Kanûnî Sultan Süleyman, “Kanûnî” lakabını almasını sağlayan kanun yapıcılığı, muhteşem idareciliği ve çok sayıda zaferleri ile tanınmıştır (Durmaz, 2013). Böylesine kudretli bir padişah olmasının yanı sıra şiire zaman ayırması, yüzyıllar boyu dillerde ve bestelerde yaşayacak şiirler yazmış olması, onun bu alanda da “muhteşem” olduğunu göstermektedir. Şair padişahların beşincisidir ve “Muhibbî” mahlası ile bir dîvân tertip etmiştir (Ak, 2001, s. 171-172). Âmil Çelebioğlu, “Muhibbî, cihan hâkimi sultanlardan biri olmasaydı bile şair olarak edebiyat tarihimiz içinde yer alması gereken isimlerden biri olurdu.” diyerek padişahın şairliğini övmektedir (Çelebioğlu, 1998, s. 189). Kanûnî’nin, siyasi ve askeri alandaki başarılarının yanı sıra bu derece üretken ve güçlü bir şair olması küçüklüğünden itibaren aldığı eğitimlerle ilişkilendirilebilir. Küçük yaştan itibaren öğrendiği diller, müzik, şiir ve el sanatlarıyla ilgili eğitimler, Sultan Süleyman’ın bu derece iyi yetişmesini sağlamıştır (İsen 1997: 33-36). Kanûnî de tıpkı babası Yavuz gibi, her tür şiirden anlar; şairlere ve âlimlere büyük saygı ve itibar gösterirdi (Gökbilgin, 1979, s. 208).

Kanûnî'nin Bestelenen Eserleri

Kânûnî Sultan Süleyman'ın tespit ettiğimiz kadarıyla 6 eseri bestelenmiştir. “Bezm-i gamda yâd idüp cânânı andum ağladum” isimli eseri 3 farklı bestakâr tarafından bestelenmiştir.

“Âşıkun gitmez dilinden hîç hûy u hây-ı ‘ışk” başlıklı eserde, şiirin orijinalinde bulunan 4. beytin çıkarılarak yerine yine Kanûnî'nin başka bir şiirinden bir beyit (Kendü hâlümde yürürken başuma sultân idüm/Eyledi derd ü belâya mübtelâ gavgâ-yı ‘ışk) eklendiğini fark ettik.

4.1. ‘Âşıkun gitmez dilinden hîç hûy u hây-ı ‘ışk

Tutisar arz u semâyı ser-te-ser gavgâ-yı ‘ışk
Ka‘rına irişmedüm mâhî olup kasd eyledüm
Tûl u ‘arzi yok ‘aceb ‘ummân-ı mış deryâ-yı ‘ışk
Bezm-i gamda çeng gibi inlemek kânûn olur
Her kimün gönlinde kala bu sadâ-yı nây-ı ‘ışk (Yavuz, 2016, s. 894).
Kendü halümde yürürken başuma sultân idüm
Eyledi derd ü belâya mübtelâ gavgâ-yı ‘ışk (Yavuz, 2016, s. 852).
Ey Muhibbî ‘âlem içre ana ‘âşıklık harâm
Bu melâmet kûyü içre olmaya rüsvâ-yı ‘ışk (Yavuz, 2016, s. 894).

Beste: Hüseyin Sadettin Arel

Makam: Evcârâ, Form: Durak, Usul: Durak Evferi

4.2. Bezm-i gamda yâd idüp cânânı andum ağladum

Yâr-ıla evvel geçen devrânı andum ağladum
Günde bir kez görmesem hâlüm n’ olur dirken benüm
Bir yıl oldı görmez oldum anı andum ağladum (Yavuz, 2016, s. 1202).

Beste: Üdî Rüştü Eriç

Makam: Bestenigâr, Form: Şarkı, Usul: Ağır Aksak

4.2.1. Beste: Tambûrî Ahmet Hatipoğlu

Makam: Ferahfezâ, Form: Ağır Semâî, Usul: Aksak Semâî

4.2.2. Beste: Mustafa Coşkun

Makam: Uşşâk, Form: Şarkı, Usul: Devr-i Hindî

4.3. Bir sencileyin ruhları gül yâr ele girmez

Bir sencileyin bülbül-i gülzâr ele girmez
Bir sencileyin derd-ile bî-çâre Muhibbî
Bir sencileyin yâr-ı cefâkâr ele girmez (Yavuz, 2016, s. 745).

Beste: Doktor Alaeddin Yavaşca

Makam: Hisâr, Form: Yürük Semâî, Usul: Yürük Semâî

4.4. Cihânı gark iden bârân degül eşk-i revânumdur

Feleklerde iden güm güm benüm âh u figânumdur

Muhibbî râh-ı kûyunda senün çokdan gubâr oldu

Yanılp dimedün bir kez ki hâk-i üstühânumdur (Yavuz, 2016, s. 623-624).

Beste: Doktor Alaeddin Yavaşca

Makam: Hisâr, Form: Ağır Semâî, Usul: Aksak Semâî

4.5. Hâk-i pâyun olalı başumda tâc-ı devletüm

Zerre denlü kimseye ‘âlemde yokdur minnetüm

Sanma cevüründen Muhibbî bendeni yüz döndüre

Çekerem cevr ü cefânı tâk olunca tâkatüm (Yavuz, 2016, s. 1193-1194).

Beste: Doktor Alaeddin Yavaşca

Makam: Eviç Mâye, Form: Beste, Usul: Berefşân

4.6. Halk içinde mu‘teber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi

Ger huzûr itmek dilersen ey Muhibbî fâriğ ol

Olmaya vahdet makâmı gûşe-i ‘uzlet gibi (Yavuz, 2016, s. 1676).

Beste: Neyzen Erdoğan Köroğlu

Makam: Irâk, Form: Beste, Usul: Devr-i Revân

5. Sultan III. Murad (1574-1595)

III. Murad, diğer pek çok sultan gibi şiire, ilme ve tasavvufa meraklıdır. “Murâdî” mahlasını kullanarak şiirler yazmış ve dîvân tertip etmiştir. Mûsikîşinaslığı hususunda şu anda bir bilgimiz yoktur.

III. Murad’ın Bestelenen Eserleri

Sultan’ın bestelenmiş 2 eserini tespit ettik. “Uyan Ey Gözlerim Gafletten Uyan” isimli eseri 3 kez bestelenmiştir ve bu bestelerden birisi, bizatihi kendisine aittir. Sultan’ın en çok bilinen eseridir. Sanıyoruz bu eserin şöhreti, III. Murad’ın bir sabah, sabah namazına kalkamaması ve ardından bu şiiri yazması hikâyesi sayesinde. Murat Bardakçı, Ali Ufki Bey’in *Mecmua-i Saz ü Söz* adlı eserinde böyle bir rivayet olmadığını bildiriyor (Bardakçı, 2014).

5.1. Safha-i kalbümde menkûş oldu çün esrâr-ı Hak

Kande kim kılsam nazar zâhir durur envâr-ı Hak

Çün hakikat milkine başdı kadem tayr-ı vücud

Bu vücûdumda vücûdum buldı pes âsâr-ı Hak

Ey Murâdî sen murâd olsan ne var ‘âlemlere
Hakk ile olanun oldu Hak didi muhtâr-ı Hak (Kırkkılıç, 2012, s. 445).

Beste: Tolga Bektaş

Makam: Acem Aşîran, Form: İlâhî, Usul: Devr-i Hindî

5.2. Uyan ey gözlerim gafletten uyan

Uyan uykusu çok gözlerim uyan
Azrâil’in kasdı cânadır inan
Uyan ey gözlerim gafletten uyan, Uyan uykusu çok gözlerim uyan
Seherde uyanırlar cümle kuşlar
Dillû dillerinde tesbîhe başlar
Tevhîd eyler dağlar taşlar ağaçlar
Uyan ey gözlerim gafletten uyan, Uyan uykusu çok gözlerim uyan
Semavâtın kapuların açarlar
Mü’minlere rahmet suyun saçarlar
Seherde kalkana hülle biçerler
Uyan ey gözlerim gafletten uyan, Uyan uykusu çok gözlerim uyan
Bu dünyâ fânîdir sakın aldanma
Mağrûr olup tâc ü tahta dayanma
Yedi iklîm benim deyu güvenme
Uyan ey gözlerim gafletten uyan, Uyan uykusu çok gözlerim uyan
Benim Murâd kulun suçumu affet
Suçumu bağışlayub günâhım ref’ et
Resûlün sancağı dibinde haşret
Uyan ey gözlerim gafletten uyan, Uyan uykusu çok gözlerim uyan (Çolakoğlu Sarı, 2014, s. 56).

5.2.1. Beste: Belirsiz

Makam: Mâye (Dügâh), Form: Tevşîh, Usul: Evsat

5.2.2. Beste: Murâdî-Sultan III. Murad

Makam: Kürdî, Form: İlâhî, Usul: Yürük Semâî

5.2.3. Beste: Ali Ufki Bey

Makam: Irak, Form: İlâhî, Usul: Semâî

6. Sultan I. Ahmed (1603-1617)

Sultan I. Ahmed, annesinden güzel bir dini terbiye almış olsa da genel olarak iyi bir eğitim görememiştir. Babası III. Mehmed, oğullarını iktidarına rakip olarak gördüğü için onların

eğitimiyle ilgilenmemiş, annesi Handan Sultan da Safiye Valide Sultan'ın otoritesinden çekindiği için oğlu I. Ahmed'in eğitimine özen göstermemiştir. İlâveten, Sultan I. Ahmed, çok erken yaşta tahta çıktığı için alması gereken eğitimler de muhtemelen bu sebeple aksamıştır (Yıldız, 2014).

Sultan I. Ahmed, hayırsever, cömert, nazik ve samimi bir insan; dindar ve âlim bir şahsiyetti. Sanatkâr bir kişiliğe sahip olduğu gibi sanatkârları da himâyeye eden bir padişahı (Yıldız, 2014). Kendisi de "Bahtî" mahlasını kullanarak yazdığı şiirleriyle dîvânçe tertip etmiştir (Kayaalp, 2019, s. 5).

Sultan I. Ahmed'in Bestelenen Eserleri

Bahtî'nin bestelenmiş 4 eseri bulunmaktadır. "Dil hânesi pür nûr olur" şiirinin 6 farklı bestesi bulunmaktadır. Diğer eserlerinin 1'er bestesi vardır.

"N'ola tâcum gibi başumda götürsem dâ'im" isimli eserinin hikayesi ise kısaca şu şekildedir: Abbasî soyundan gelen dervîş Muhammed isminde bir kişi, Hz. Peygamber'e ait bir nal-i şerife sahip olduğunu ve bunu İstanbul'a göndermek istediğini devrinin büyüklerine iletir. Nal-i şerifin çıktığı bu yolculukta ve karşılandığı yerlerde mucizevi olayların gerçekleştiği söylenir. Nal-i şerif İstanbul'a geldiğinde ise halk akın akın Efendimiz'in (sav) nal-i şerifini görmeye gider. Bu süreçte nal-i şerif üzerine çeşitli şiirler yazılmıştır. Bu edebî örneklerden biri de Sultan I. Ahmed'e aittir. Sultan I. Ahmed, üzerine bu şiirini yazdırdığı tacını kadem-i şerif şeklinde yaptırmış; Cuma ve bayram selamlıkları ile önemli günlerde giymiştir (Serdaroğlu Coşkun, 2009).

6.1. Dil hânesi pür nûr olur

Envâr-ı zikrullah ile

İklîm-i ten ma'mûr olur

Mi'mâr-ı zikrullah ile

Bahtî sana ikrâr ider

Tevhîdini tekrâr ider

İhlâsını iş'âr ider

Eş'âr-ı zikrullah ile (Kayaalp, 2019, s. 19).

6.1.1. Beste: Hüseyin Sadettin Arel

Makam: Evcârâ, Form: Durak, Usul: Durak Evferi

6.1.2. Beste: Osman

Makam: Hicâz, Form: İlâhî, Usul: Düyek

6.1.3. Beste: Tambûri Hâfız Kemal Batanay

Makam: Rast, Form: İlâhî, Usul: Sofyân

6.1.4. Beste: Mustafa Cahit Atasoy

Makam: Sabâ, Form: İlâhî, Usul: Nîm Sofyân

6.1.5. Beste: Tolga Bektaş

Makam: Uşşâk, Form: İlâhî, Usul: Sofyân

6.1.6. Beste: Yakup Gören

Makam: Uşşâk, Form: İlâhî, Usul: Sofyân

6.2. Dü ‘âlemde bizüm sensin Hudâmuz

N’ola arz olsa tapuna ricâmuz
Du’â kılduk ki a’dâ ola makhûr
İlâhî sen kabul eyle du’âmuz
Celâlî kavmini sen Zülcelâl’ün
Kıra emrûnle tığ-ı pür cilâmuz (Kayaalp, 2019, s. 39).

Beste: Tolga Bektaş

Makam: Hüseyinî, Form: İlâhî, Usul: Düyek

6.3. İftirâkınla efendim bende tâkat kalmadı

Yekpâre oldu bu dil aşkda muhabbet kalmadı
Şol kadar ağlatdı ben bîçâreyi hükm-i kazâ
Giryeden hiç Hazret-i Ya’kûb’a nevbet kalmadı (Kayaalp, 2019, s. 11).

Beste: Kemânî Cevdet Çağla

Makam: Nişâbürek, Form: Şarkı, Usul: Müsemmen

6.4. N’ola tâcum gibi başumda götürsem dâ’im

Kademi nakşını ol Hazret-i Şâh-ı Rusülün
Gül-i gülzâr-ı nübüvvet o kadem sâhibidür
Ahmedâ turma yüzün sür kademine o gülün (Kayaalp, 2019, s. 68).

Beste: İtrî-Buhurizade Mustafa Efendi

Makam: Pençgâh, Form: Tevşîh, Usul: Çember-Fâhte

7. Sultan II. Mustafa (1695-1703)

İyi bir eğitim gören II. Mustafa, şairliğinin yanı sıra müzisyen ve hattattı. Yazdığı ilk şiirlerinde “Meftûnî” mahlasını kullandı. Daha sonraki şiirlerini ise “İkbâlî” mahlası ile yazdı. Gençliğinde Hafız Osman Efendi'den hat dersi görmüştür (İsen, 2012, s. 178). Özellikle sülüs, nesîh ve celî yazıda maharet göstermiştir (Aksun, 1994, s. 301).

Sultan II. Mustafa'nın Bestelenen Eserleri

Sultan'ın bir dîvânı olmamasına rağmen şiirleri vardır. Bu şiirlerinden 4 tanesi bestelenmiştir. İlk eserinin 3 farklı, son eserinin 2 farklı bestesi vardır. Diğer iki eserinin 1'er bestesi vardır.

7.1. Allâhu Rabb-i lâ-yezâl yâ vâhid ü yâ ze'l-celâl

Ey pâdişâh-ı bî-zevâl yessir lenâ hayra'l-umûr
Vakt-i seherde dâdımız 'arşa çıkar feryâdımız
Cürm ü hatâ mu'tâdımız yessir lenâ hayra'l-umûr
Senden irişmezse amân olur kamu işler yamân
Yâ sâhib-i kevn ü mekân yessir lenâ hayra'l-umûr
İkbâlî 'âsîdür garîb lutfundan itme bî-nasîb
Yâ Bâkî vü Hayy u Mucîb yessir lenâ hayra'l-umûr (Arslan, 2010, s. 120-121)

7.1.1. Beste: Hâfız Hüseyin Tolan

Makam: Muhayyer Sünbüle, Form: İlâhî, Usul: Düyek

7.1.2. Beste: Ali Şirüvani Dede

Makam: Eviç, Form: İlâhî, Usul: Düyek

7.1.3. Beste: Hâfız Hüseyin Sebilci

Makam: Hicâz, Form: İlâhî, Usul: Sofyân

7.2. Dâim salât olsun sana

Yâ Rahmeten lil'âlemîn
Hâlim benim her dem bükâ
Yâ Rahmeten lil'âlemîn
Bizde libâs-ı eşrefin
Hem sancak-ı pür enverin
İslâma eyle himmetin
Yâ Rahmeten lil'âlemîn
Mesrûr ola hep ümmetin
Mağbûn ola dîn düşmenin
İçür şerâb-i kevserin
Yâ Rahmeten lil'âlemîn
Râhat harâm oldu bana
Tâ irişince nusretâ
Cânım fedâ olsun sana
Yâ Rahmeten lil'âlemîn (Ergun, 1942, s. 191).

Beste: Belirsiz

Makam: Hüseyinî, Form: İlâhî, Usul: Semâî

7.3. Dil-i şeydâyı söyletsen Resûlâllah'a âşıkdır

Firâk u hecr ile dâim derûn-i bağı yanıkdır
Hilâf olmaz bu da'vâdan Hudâ billâhi tanıkdır
Şefâat eyle sultânım kulun İkbâl'e yazıkdır
Giinâhım bî nihâyetdir sevâbım zerrece yokdur
Cibâle irse ger cürmüm Hudâ'nın rahmeti çokdur
İşim müşkildürür gayet ümîdim gayriden yokdur
Şefâat eyle sultânım kulun İkbâl'e yazıkdır (Ergun, 1942, s. 194).

Beste: Dursun Çakmak

Makam: Mâhûr, Form: İlâhî, Usul: Düyek

7.4. Şermsâr etme Hudâyâ rûz-ı mahşerde beni

Hürmetine Hâtem'in yandırma dûzahta beni
Mu'terifim ben günâhıma mukırrım cürmüme
Enbiyâ vü mürselîn içre hacîl etme beni
Şimdilik İkbâliyâ daldım amîk-i hayrete
Lütf ile tut destimi yâ Rab düşürme kürbete
Diler isen ko cahîme diler isen cennete
Enbiyâ vü mürselîn içre hacîl etme beni (Ergun, 1942, s. 252).

7.4.1. Beste: Dede Efendi

Makam: Nevrûz, Form: İlâhî, Usul: Nîm Evsat

7.4.2. Beste: Belirsiz

Makam: Hüzzâm, Form: İlâhî, Usul: Evsat

8. Sultan III. Ahmed (1703-1730)

Döneminde Türk sanatları çok gelişmiştir. Bilhassa Lâle Devri müzisyenlerine çok ilgi göstermiştir. Şair, müzisyen ve hattat olan Sultan, şiir yazarken “Ahmedî” ve “Necîb” mahlaslarını tercih etmiştir. Sultan Ahmed çeşmesi üzerinde bulunan tarih düşürülmüş beytin, hem şairi hem de hattatıdır. Müzisyen olmasına rağmen bestelediği eserlerden hiçbirinin notasına kaynaklarda tesadüf edilmemiştir (Özpekel, 1999, s. 617).

Sultan III. Ahmed'in Bestelenen Eserleri

Sultan'ın tespit ettiğimiz kadarıyla yalnızca 1 eseri bestelenmiştir.

8.1. Beni terk itdi sultânım

Kimünle yâr olur şimdi

Dehânı şeker-efşânım
Kimünle yâr olur şimdi
Rakîbe eyledi râğbet
Bu olmaz mâni-i vuslat
Hemân sağ olsun ol âfet
Kimünle yâr olur şimdi
Derdine saldı bir âteş
Ko yaksun beni ol Mehveş
Aceb kad çekdi ol serkeş
Kimünle yâr olur şimdi (İlhan, 2016, s. 82).

Beste: Arif Sami Toker

Makam: Acem Aşîran, Form: Şarkı, Usul: Düyek

9. Sultan I. Mahmud (1730-1754)

I. Mahmud eğitimini, şehzadelere uygulanan özel bir yöntemle ve zamanının meşhur hocaları eşliğinde tamamladı (İsen 2015). Kaynaklar kendisini dindar, bilgili, yumuşak huylu, âdil ve vakur bir padişah olarak vasıflandırır (Öztuna, 2006, s. 6).

I. Mahmud, yazdığı şiirlerde “Sebkatî” mahlasını kullandı. Aynı zamanda mûsikîyle uğraştı ve besteler yaptı. Öztuna, I. Mahmud’un tambûr çaldığından bahseder ve mûsikî eserlerinde “Kul Mahmud Dede” müstear ismini kullanmış olabileceğini söyler (Öztuna, 2006, s. 6). İstanbul’da pek çok kütüphane yaptırmıştır. Çiçekleri, bilhassa lâleyi çok sevdiği ve satranç merakı olduğu söylenir (İsen, 2015).

Sultan I. Mahmud’un Bestelenen Eserleri

Sultan’ın tespit edebildiğimiz kadarıyla yalnızca 1 eseri bestelenmiştir.

9.1. Varalım kûy-i dil-ârâya gönül hû diyerek

Kokalım güllerini gonca-i hoş-bû diyerek
Şerbet-i lâ’li hayâli bizi öldürdü meded
Gidelim kûyuna yârin bir içim su diyerek (İsen, 2012, s. 192)

Beste: Kemânî Mithat Arısoy

Makam: Bestenigâr, Form: Şarkı, Usul: Aksak

10. Sultan III. Selim (1789-1807)

Babası Sultan III. Mustafa, Şehzade III. Selim’in iyi yetişmesi için büyük özen göstermiştir. Bu sebeple Şehzade Selim’in eğitimi için üstün nitelikli ilim adamları görevlendirmiştir (Salgar, 2005, s. 148). Babasının ölümü üzerine başlayan kafes arkası hayata alışmakta güçlük çeken Selim, kendisini müzik ve edebiyata vermiştir. Bu süreçte, bilhassa

mûsikîde ileri seviyelere ulaşmış, yeni makamlar terkip edebilecek kadar kendini geliştirmiştir (Karakaya, 2011, s. 600). Aralarında Acem-Bûselik, Dil-nevâz, Evcârâ, Sûz-i Dilârâ, Şevk-Efzâ gibi makamlarında olduğu 15 yeni makam tertip etmiştir. (Öztuna, 2006, s. 278). Sultan Selim'in günümüze ulaşan bestelerinin sayısı ise 104'tür (Öztuna, 2006, s. 280).

III. Selim, ilk müzik eğitimini Kırımlı Hâfız Ahmet Kâmilî Efendi'den almıştır. Tambûr hocası ise, dönemin ünlü bestekârı ve tambûrîsi, İzak'tır (Karakaya, 2011, s. 600). Hammâmîzade İsmail Dede Efendi'yi mûsikî dünyasına kazandıran da III. Selim'dir ve mûsikî dünyasına kazandırdıkları açısından ayrı bir önemi haizdir (Karakaya, 2011, s. 600).

"İlhâmî" mahlasıyla şiirler yazan Sultan'ın, hacimli bir dîvânı bulunmaktadır. Aruz vezninin yanında hece vezniyle de şiir yazmıştır. Dîvânında şarkı türünde şiirler daha ağırlıklıdır. Müzisyen olması, şarkı türünde daha fazla eser vermesine etki etmiş olabilir. III. Selim'in, Şeyh Galib'i himâyesine aldığı bilinmektedir (Işınsoy Durmuş, 2015).

III. Selim, müzisyenliğini şairliğinden üstün görür. Kendisi, mûsikî alanında Osmanlı sultanlarının en ünlüsüdür (Işınsoy Durmuş, 2015). Öyle ki mûsikîmizde "III. Selim Ekolü" diye anılan bir dönem inşa etmiştir (Özpekel, 1999, s. 619).

III. Selim'in tambûrî, neyzen ve hanende olduğu bilinmekle birlikte (Özpekel, 1999, s. 619), hattat olduğu da söylenmektedir (Işınsoy Durmuş, 2015).

III. Selim'in Bestelenen Eserleri

Sultan III. Selim'in tespit edebildiğimiz kadarıyla 8 eseri bestelenmiştir. 5 eserini bizzat kendi bestelemiştir. "Gönül verdim bir civâne/ Kapıldım ben bir civâna" isimli şiirini ise, 2 kez yine kendisi bestelemiştir.

Nota arşivinde "Aşkınla havalandım bîlâneliğim gel gör" isimli eserin güftesi sehven Yavuz'a nispet edilmiştir fakat eserde kayıtlı nota kağıdında güftenin III. Selim'e ait olduğu açıkça görülmektedir.

10.1. Alemdâr-ı kerîm-i şâh-ı iklîm-i risâletsin

Muînîm ol benim dâim be-hakk-ı hazret-i Bârî
Selîm İlhâmî her dem yüz sürer bu Ravza-i pâke
Şefâatle kerem kıl yâ Ebû Eyyûb el-Ensârî (Kılıç, 2015, s. 252).

Beste: Muallim İsmail Hakkı Bey

Makam: Hüzûzâm, Form: İlâhî, Usul: Düyek

10.2. Aşkınla havâlandım bî-lâneliğim gel gör

Yanmakta firâkınla pervâneliğim gel gör
Peymâne be-kef sâkî bu bezme ayağımı bas
Câm-ı mey-i aşkınla mestâneliğim gel gör (Salgar, 2001, s. 94).

10.2.1. Beste: Karnik Garmiryan

Makam: Kürdîli Hicâzkâr, Form: Yürük Semâî, Usul: Yürük Semâî

10.2.2. Beste: İlhâmî-Sultan III. Selim

Makam: Büzürg, Form: Beste, Usul: Hafif

10.3. Bir pür-cefâ hoş dilberdir

Mübtelâyım hayli demdir

Elbet gönül arzu eyler

Gül yanağı her şeb terdir

Görebilsem sevebilsem

Gül yanağı her şeb terdir

Yalvardıkça inad eder

İnsaf eyle gayrı yeter

Üzerine pek varamam

Korkarım ki kaçır gider

Görebilsem sevebilsem

Gül yanağı her şeb terdir (Salgar, 2001, s. 91).

10.3.1. Beste: İlhâmî-Sultan III. Selim

Makam: Bûselik, Form: Şarkı, Usul: Evfer

10.3.2. Beste: Nedim

Makam: Eviç, Form: Şarkı, Usul: Düyek

10.4. Dem o demlerdi ki edip hem-dem-i ülfet beni

Yâreme merhem sarardın şimdi o demler hani

Sanma ey meh dûr olur ahd-ı ferâmûş eyledim

Sen unutma bendeni yoksa unutmam ben seni (Salgar, 2001, s. 121).

Beste: İlhâmî-Sultan III. Selim

Makam: Muhayyer Sünbüle, Form: Ağır Semâî, Usul: Sengin Semâî

10.5. Ey serv-i gülzâr-ı vefâ

Niçin ettin bize cefâ

Unutulduk hayâl oldu

Ettiğimiz zevk u safâ

Gel güzelim zevk edelim

Etme bana cevır ü cefâ (Salgar, 2001, s. 183).

Beste: İlhâmî-Sultan III. Selim

Makam: Şevkefzâ, Form: Şarkı, Usul: Aksak

10.6. Gönül verdim bir civâne/Kapıldım ben bir civâne

Derdinden oldum divâne

Gel efendim girme kane

Ben seni vermem cihâne

Kaçma benden gönül sende

Oldukça bu cânın tende

İnsaf eyle kuzum sen de

Ben seni vermem cihâne (Salgar, 2001, s. 110, 196)

10.6.1. Beste: İlhâmî-Sultan III. Selim

Makam: Hüzzâm, Form: Şarkı, Usul: Aksak

10.6.2. Beste: İlhâmî-Sultan III. Selim

Makam: Şevkutarab, Form: Şarkı, Usul: Türk Aksağı

10.7. Nedir keyifsizliğin söyle bileyim

Sana Hak'tan cânın sağlık dileyim

Çok ağlattın bari biraz güleyim

Sana kâbil olsa ömrüm vereyim

Aman aman hâlîm yaman

Âteş-i aşkınla ciğerim sûzân

Böyle mahzûn durma yârim karşımda

Akıl bırakmadın gayri başımda

Böyle sevda görmedim ben genç yaşımda (Hasözdemir, 2011, s. 121-122).

Beste: Hâfız Şeydâ Abdullah Ağa

Makam: Hüzzâm, Form: Şarkı, Usul: Düyek

10.8. N'ola fahr etse yazarken hâme na't ü midhatin

Ol Resûl-i Kibriyânın vâsf-ı zât-ı devletin

İki âlem âfitâbı sensin ey Fahr-i Rüsûl

Pertev-i mühr-i nübüvvet iledir hatmiyyetin (Yılmaz, 2001, s. 10-11).

Beste: Mustafa Uyan

Makam: Muhayyer, Form: Na't, Usul: Düyek

11. Sultan II. Mahmud (1808-1839)

Küçük yaşta babasını kaybeden II. Mahmud'u, amcası III. Selim yetiştirdi. Eğitimi saray geleneklerine göre verildi. Edebiyat, mûsikî, hat gibi dersler aldı (Arslan, 2015).

Sultan II. Mahmud tambûr çalar ve ney üflerdi. Kabiliyetli bir hanende idi ve çok güzel besteleri vardı. Bu bestelerden 25 tanesi günümüze gelmiştir (Arslan, 2015). Batı müziğinin Türkiye'ye gelmesini sağlayan odur (Özpekel, 1999, s. 622).

Bunlarla birlikte iyi de bir hattattır. Sülüs, nesih ve celî türü yazıda icazetnamesi vardır. Yazdığı levhalar Topkapı Sarayı'nı süslemektedir (Arslan, 2015). Bu yazdığı levhalardan biri babası I. Abdülhamid'in türbesinde asılıdır (Beydilli, 2003, s. 356).

Sultan'ın şiirlerinde kullandığı “Adlî” mahlası kendisine doğumuyla birlikte verilmiştir. Şiirlerinde ayrıca “Âdil” mahlasını da kullanmıştır. Halk arasında II. Mahmud'un “Sultân Mahmûd-ı Adlî” şeklinde bilinmesi, bu mahlas sayesinde. II. Mahmud, yazdığı şiirlerle bir dîvân tertip etmemiş ve şiirlerinden çok azı günümüze ulaşabilmiştir (Arslan, 2015).

II. Mahmud'un Bestelenen Eserleri

Sultan'ın tespit ettiğimiz kadarıyla 8 eseri bestelenmiştir. “Düştü gönül bir güzele” ve “Pek hâhişi var gönlümün ey serv-i bülendim” isimli eserlerini bizzat kendisi bestelemiştir. “Ne ararsam sende mevcut” isimli eserini ise amcası III. Selim bestelemiştir. “Ebrûlerinin zahmı nihândır ciğerimde” isimli eseri, 4 farklı kez bestelenmiştir.

Bu eserler dışında Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu'nun nota arşivinde tespit ettiğimiz “Levh-i dilden okuyan ilm-i İlâhîden sebak” isimli eserin de güfte sahibi II. Mahmud olarak görünmektedir. Fakat söz konusu eser, mahlası yine “Adlî” olan başka bir şaire aittir (Kurnaz, 2001, s. 651-652). Bu sebeple aşağıda bu esere yer verilmemiştir.

11.1. Düştü gönül bir güzele

Sayd eylesem bir kız hele
Zevk ederdim şu âlemde
Piyâleyi alsam ele
Etme cefâ eyle vefâ
Fettân-ı fer eyle edâ
Ben severim sakın kaçma
Şem'-i aşka dili yakma
Gel meydâna edâ eyle
Aşkımı boş bırakma
Piyâlezâr güzel oynar
Hiç kalmadı bende karar
Korkarım ki kuzucuğum
Beni perendeden atar (Kocatürk, 1963, s. 308).

Beste: Adlî-Sultan II. Mahmud

Makam: Eviç Bûselik, Form: Şarkı, Usul: Aksak

11.2. Ebrûlerinin zahmı nihândır çiğirimde

Gül ruhlerinin handeleri çeşm-i terimde
Eşkim yerine kan dökülür dîdelerimde
Sevdâ-yı muhabbet esiyor şimdi serimde
Takdîre ne hâcet bu da varmış kaderimde (Öztuna, 1987, s. 113).

11.2.1. Beste: Dede Efendi

Makam: Eviç, Form: Şarkı, Usul: Aksak Semâî (Ağır)

11.2.2. Beste: Belirsiz

Makam: Hicâz, Form: Şarkı, Usul: Aksak

11.2.3. Beste: Belirsiz

Makam: Sûzinâk, Form: Şarkı, Usul: Yürük Semâî

11.2.4. Beste: Binbaşı Atıf Bey

Makam: Şevkefzâ, Form: Şarkı, Usul: Sengin Semâî

11.3. Gülşen-i vahdetde dâim rûz u şeb dil bülbülü

İrgörür eflâke feryâd u figânım gulgulü
Himmetim bu cân u dilden açıla vahdet gülü
Sümbülyem sümbülyem sümbülyem sümbülî
Sümbülî Ya'kub u Merkez hem dahi şeyhim Hasen
Adliyâ boynuma takdılar benim bir hoş resen
Silsilen kimse ire deyu sorarsan bana sen
Sümbülyem sümbülyem sümbülyem sümbülî (Ergun, 1942, s. 247).

11.3.1. Beste: Şikârîzâde Ahmet Efendi

Makam: Sabâ, Form: İlâhî, Usul: Hafif

11.3.2. Beste: Belirsiz

Makam: Uşşâk, Form: İlâhî, Usul: Düyek

11.3.3. Beste: Belirsiz

Makam: Bayâtî, Form: İlâhî, Usul: Sofyân

11.4. Güneş gibi eğerçi serseriyem

Hele kayd-ı taallukdan berîyem
O câyn ben de bî-pâ vü serîyem
Nitekim tendedir cânım diriyem
Tarîk-i Halvetî'nin çâkeriyem
Mezâr-ı Sümbül'ün hâk-i deriyem

Niçe mihnet çekip dil bahr u berde
Akıttı kanlı yaşlar rûy-i zerde
Düşüp aşkın ile âteş-i derde
Özün çâk eyledi Adlî bu yerde
Tarîk-i Halvetî'nin çâkeriyem
Mezâr-ı Sümbül'ün hâk-i deriyem (Ergun, 1942, s. 523).

11.4.1. Beste: Eyyûbî-Ali Rıza Şengel

Makam: Nîkrîz, Form: İlâhî, Usul: Düyek

11.4.2. Beste: Şikârîzâde Ahmet Efendi

Makam: Segâh, Form: İlâhî, Usul: Düyek

11.5. İşimiz subh u mesâ cürm ü hatâ

Mülket-i cân ü dile verdi fenâ
Gark-ı isyan olmuşam iğfir lenâ
Rabbenâ yâ rabbenâ fağfir lenâ
Adlî-i gamhârı nâçâr eyleme
Sana yâr et nefsine yâr eyleme
Cennet eyle yerini nâr eyleme
Rabbenâ yâ rabbenâ fağfir lenâ (Ergun, 1942, s. 247).

Beste: Hüseyin Sadettin Arel

Makam: Nîkrîz, Form: Durak, Usul: Durak Evferi

11.6. Ne ararsam sende mevcûd

Zevk mevsimi etti vürûd
Şah-ı cihan kıldı hoşnûd
Zevk mevsimi etti vürûd
Zevk eyle sen çok görmez el
Bu âna dek kırmadın tel
Olmaz kimse sana engel
Zevk mevsimi etti vürûd (Kocatürk, 1963, s. 306).

Beste: Sultan III. Selim (İlhami)

Makam: Mâhûr, Form: Tavşanca, Usul: Düyek

11.7. Pek hâhişi var gönlümün ey serv-i bülendim

Yarın gidelim Çamlıca'ya cânım efendim
Red etme sakın sözümü Şûhi levendim
Yarın gidelim Çamlıca'ya cânım efendim (Ayvazoğlu, 2016, s. 26).

11.7.1. Beste: Adlî-Sultan II. Mahmud

Makam: Bûselik Aşîran, Form: Şarkı, Usul: Düyek

11.7.2. Beste: Ūdî Ali Salahi Bey

Makam: Sûzidil (Şedarabân), Form: Şarkı, Usul: Sengin Semâî

11.8. Yandı gönülden mâsivâ çün nâr-ı zikrullâh ile

Oldu münevver cân u dil envâr-ı zikrullâh ile

Pak ola kalbin ey hümâm zikretmekle subh u şâm

Dil mahzeni dola tamâm esrâr-ı zikrullâh ile

Vahdet şarâbın kim içer bu cümle varlıktan geçer

Mir'ât-ı kalbini açar tekrâr-ı zikrullâh ile

Ehl-i tarîkât geldiler zikr ile Hakk'ı buldular

Esrâra vâsıl oldular âsâr-ı zikrullâh ile

Dersen kemâle eresin varup cânâna gidesin

Adlî gözün aç göresib dildâr-ı zikrullâh ile (Ergun, 1942, s. 239).

Beste: Yakup Gören

Makam: Bestenigâr, Form: İlâhî, Usul: Sofyân

Sultan Abdülazîz (1861-1876)

Sultan Abdülazîz, hem ressam hem müzisyendir. Besteler yapar, piyano ve lavta çalar, ayrıca ney üflerdi (Özpekel, 1999, s. 624). Mûsikî derslerini neyzen ve bestekâr olan Yûsuf Paşa'dan almıştır (Küçük, 1988, s. 179). Abdülazîz, bazı bestelerinin şiirlerini (güftelerini) kendisi yazmış ve yazdığı bazı şiirler de bestelenmiştir (Özpekel, 1999, s. 624). Ancak bestelenmiş şiirlerinden günümüze ulaşabilen bir eseri tespit edemedik.

Devlet Korosu'nun nota arşivine güfte sahibi Sultan Abdülazîz olarak kaydedilen hiçbir eser Sultan Abdülazîz'e ait değildir. Bu sebeple Sultan Abdülazîz, eserleri bestelenen sultan şairler sıralamasına dâhil edilmemiştir. Tespit edilen eserler şu şekildedir:

1- Ârâm edemem yâre nigâh eylemedikçe

Bu eserin güftesi Hekimbaşı Subhî-zâde Abdülazîz Efendi'ye aittir (Üngör, 1981, s. 1213).

2- Aşkın meyine kandın n'oldun âh gönül n'oldun

Bu eserin güftesi Devlet Korosu'nda Sultan Abdülazîz'e ait olarak kaydedilmiş olsa da aynı arşivde ilgili eserin nota kağıdında güfte sahibi olarak Şeyh Abdülazîz Zihni Efendi yazmaktadır (Ergun, 1942, s. 81).

3- Başka bir âlem gerekdir gönlümü seyrân için

Bu eserin güftesi Hekimbaşı Subhî-zâde Abdülazîz Efendi'ye aittir (Parmaksız, 2010, s. 139).

4- Kapıldım sevdâna gönül güzeli

Bu eserin güftesi Devlet Korosu'nda Sultan Abdülazîz'e ait olarak kaydedilmiş olsa da aynı arşivde ilgili eserin nota kağıdında güfte sahibi olarak Mustafa Nuri Yüncüoğlu yazmaktadır. Eserin bestekârı olarak ise babası Abdülazîz Yüncüoğlu yazmaktadır. Abdülazîz ismiyle ilgili bir karışıklık olduğu düşünülmektedir¹.

5- Söyle güzel rûh-i musavver misin

Bu eserin güftesi Hekimbaşı Subhî-zâde Abdülazîz Efendi'ye aittir (Parmaksız, 2010, s. 139).

12. Sultan V. Murad (1876)

Sultan V. Murad, batı müziğinin revaçta olduğu bir zamanda doğmuştur (Satı, 2020, s. 199). Küçüklüğünden itibaren şiir ve mûsikî ile ilgilenmiştir. Piyano çalmayı, Muzıka-yı Humayun'un İtalyan hocalarından öğrenmiştir. Ayrıca keman ve ud çalmaktadır (Özpekel, 1999, s. 624). Sultan'ın resim ile ilgilendiği de bilinmektedir (Küçük, 2006, s. 185).

V. Murad'ın Bestelenen Eserleri

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Sultan'ın 2 eseri bestelenmiştir. "Aldı elden gülşeni bâd-ı hazân" isimli eseri 2 kere bestelenmiştir.

12.1. Aldı elden gülşeni bâd-ı hazân

Etme bülbül boş yere âh u figân

Terk-i bezmetdi dağıldı âşıkân

Etme bülbül boş yere âh u figân (Özpekel, 1999, s. 625).

12.1.1. Beste: Hacı Faik Bey

Makam: Evcârâ, Form: Şarkı, Usul: Ağır Aksak

12.1.2. Beste: Belirsiz

Makam: Sûzidil, Form: Şarkı, Usul: Curcuna

12.2. Nâmurâdım tâliim âvâredir

Derdime ancak visâlin çâredir

Zâhmı hicrânınla dil sad pâredir

Derdime ancak visâlin çâredir

Bir gün etmez mi felek bahtın küşâd

Vuslatınla hâtırım olmaz mı şâd

¹Detaylı bilgi için bkz: (Güler, 2015).

Nâmuradım ber-murâd et ber-murâd

Vuslatınla hâtıram olmaz mı şâd (Çolakoğlu Sarı, 2014, s. 62).

Beste: Hacı Faik Bey

Makam: Nihâvend, Form: Şarkı, Usul: Ağır Aksak

II. Sultanlarda Peygamber Sevgisi

İslamiyet’le şereflenen her Müslüman, Peygamber’i Hz. Muhammed’i (sav) ayrı bir aşkla sever. Ona duyulan sevgi, muhabbet ve özlem sanatın pek çok dalında yansımaları bulmuştur. Hiç şüphesiz şiir ve mûsikî de bu alanlardandır. Kelimeleriyle ve nağmeleriyle kalplere dolan duyguları yansıtmaya çalışan şiir ve mûsikî, Efendimiz’e (sav) duyulan sevgiyi de aktarma aracı olmuştur.

Dünya üzerinde yaşamış milyarlarca Müslüman gibi Osmanlı sultanları da Efendimiz’e (sav) duydukları sevgiyi na’tlar yazarak aktarmaya çalışmışlardır. Mûsikîşinas Peygamber (sav) âşıkları, bu na’tları bestelemiş; sözlerin nağmeyle yayılmasını sağlamışlardır.

Osmanlı Padişahlarından Hz. Muhammed’e Na’tlar isimli kitapta na’t yazdığı tespit edilen 12 sultan şair vardır ve şu şekildedir (Güngör, 2009, s. 7-10):

- 1- Fâtih Sultan Mehmed (Avnî)
- 2- Sultan II. Bayezid (Adlî)
- 3- Yavuz Sultan Selim (Selîmî)
- 4- Kanûnî Sultan Süleyman (Muhibbî)
- 5- Sultan II. Selim (Selîmî, Tâlibî)
- 6- Sultan III. Murad (Avnî)
- 7- Sultan I. Ahmed (Bahtî)
- 8- Sultan II. Osman (Fârisî)
- 9- Sultan II. Mustafa (Meftûnî, İkbâlî)
- 10- Sultan III. Ahmed (Ahmedî, Necîb)
- 11- Sultan III. Selim (İlhâmî)
- 12- Sultan II. Mahmud (Adlî)

III. Na’tları Bestelenen Sultan Şairler

Doç. Dr. Ubeydullah Sezikli’nin seslendirdiği *Sultânî Naatlar* albümünde (2012) toplamda 13 ilâhî vardır. Albümün içeriğine bakıldığında 9 sultanın na’tının bestelendiği, ayrıca 2 sultanın da na’t bestesine yer verildiği görülmektedir. Albümün içeriği aşağıdaki gibidir:

- 1- Kanûnî Sultan Süleyman
“Tanrı’nın Has Kulusun” isimli na’tın sahibidir.
- 2- Sultan III. Murad

- “Yâ Habîballâh Ayırmagıl Cemâlünden Beni” isimli na’tın sahibidir.
- 3- Kanûnî Sultan Süleyman
“Nûr-ı ‘Âlemsin” isimli na’tın sahibidir.
- 4- Yavuz Sultan Selim
“El-Meded Ey Ma’den-i Nûr-ı Hudâ” isimli na’tın sahibidir.
- 5- Sultan III. Selim
“Cenâbındır Şeh-i Pâkize Meşreb” isimli na’tı bestelemiştir.
- 6- Sultan I. Ahmed
“Yâ Resûlallâh Kamer Alnun” isimli na’tın sahibidir.
- 7- Sultan III. Selim
“İki Âlem Serveridir” isimli na’tın sahibidir.
- 8- Kanûnî Sultan Süleyman
“Tanrı’nın Has Kulusun” isimli na’tın sahibidir.
- 9- Sultan III. Ahmed
“Şem’ine Pervâneym” isimli na’tın sahibidir.
- 10- Sultan II. Mustafa
“El-Meded Ey Fahr-i Âlem” isimli na’tın sahibidir.
- 11- Sultan II. Osman (1618-1622)
“Eflâkı Kıldı Pür Ziyâ” isimli na’tın sahibidir.
- 12- Sultan VI. Mehmed (Vahdeddîn) (1918-1922)
“Ey Rûh-i Ümem Asl-ı Kerem Dürr-i Mükerrerem” isimli na’tı bestelemiştir.
- 13- Fâtiḥ Sultan Mehmed
“Yüzün Meh-i İd” isimli na’tın sahibidir.

Daha önce hayatına kısaca yer verdiğimiz sultanların bilgilerine bu bölümde tekrar yer verilmemiştir. Fakat daha önce hayatına değinmediğimiz II. Osman ve VI. Mehmed hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Şiirlerin yalnızca bestelenen beyitleri buraya alınmıştır. Yapılan bestelerde günümüz Türkçesi kullanılmış olsa da şiirlerin aslına sadık kalınmıştır.

1. Na’t: Tanrı’nın Has Kulusun

Bu na’t, Kanûnî Sultan Süleyman’a aittir. Eserin bestesi ise Muharrem Hafız’a aittir.

Tanrı’nun hâs kulısın bir adun oldı Mahmûd

Sende cem‘ oldı sehâ vü kerem ihsân-ıla cûd

Bak Muhammed nûrına bakma yüzüm karasına

Ola ol nûr Muhibbî’ye şefî‘ yâ Ma‘bûd

Eydelüm cân-ıla biz de ezeli eyledi Hak

Sana vü âlüne ashâbuna bin kerre dürûd (Yavuz, 2016, s. 308-309).

2. Na't: Yâ Habîballâh Ayırmagıl Cemâlünden Beni

Bu na't, Sultan III. Murad'a aittir. Eserin bestesi ise Muharrem Hafız - Ahmet Şafak Elimam'a aittir.

Yâ Habîballâh ayırmagıl cemâlünden beni

Yâ Resûlallâh ayırmagıl cemâlünden beni

Yâ şeff'al müznibîn yâ delîle'l 'âcizîn

Yâ Resûlallâh ayırmagıl cemâlünden beni

Lütf u ihsân u mürüvvet eyle bana ey şeff'

Yâ Resûlallâh ayırmagıl cemâlünden beni

Bu Murâdî derd-mendün derdine derman edip

Yâ Resûlallâh ayırmagıl cemâlünden beni (Kırkılıç, 2012, s. 838).

3. ve 8. Na't: Nûr-ı 'Âlemsin

Bu na't, Kanûnî Sultan Süleyman'a aittir. Eserin iki farklı bestesi bulunmaktadır. Albümde 3. sırada bulunan beste Hakan Alvan'a, 8. sırada bulunan beste ise Göksel Baktagir'e aittir.

Nûr-ı 'âlemsin bugün sen dahı mahbûb-ı Hudâ

Eyleme 'aşıklarun bir lahza kapundan cüda

Umaram her bir adun başka şefâ'at eyleye

Ahmed ü Mahmûd Ebû'l-Kâsım Muhammed Mustafâ

Bu libâs u hây u hûy u tantana nedür dilâ

Egnüne hil'at yiterken bir palâs u bir 'abâ

Bu Muhibbî tevbe eyler tevbesin eyle kabûl

Fitne-i şeytândan sakla anı yâ Rabbenâ (Yavuz, 2016, s. 142-143)

4. Na't: El-Meded Ey Ma'den-i Nûr-ı Hudâ

Bu na't, Yavuz Sultan Selim'e aittir. Eserin bestesi ise Muharrem Hafız'a aittir.

Ey cemâlün nûr-i çeşm-i enbiyâ

El-meded ey ma'den-i nûr-i Hudâ

Hâk-i pâ-y-i tûtiyâ-yı asfiyâ

El-meded ey ma'den-i nûr-i Hudâ

Kimse sensiz bulımaz Hakk'a vusûl

Feyz-i lütfunla olur merd-i kabûl

Rahmeten li'l-'âlemînsin ey Resûl

El-meded ey ma'den-i nûr-ı Hudâ
Eyledüm bî-hadd cürm ile cerîm
Oldum eşhâs-ı hevâ ile nedîm
Eyle ısyânım şefâ'at yâ Kerîm
El-meded ey ma'den-i nûr-ı Hudâ
Ey kerem kâını Resûl-i Kibriyâ
Kemteründür bu Selîmî pür-hatâ
Dergehünden ilticâ eyler 'atâ
El-meded ey ma'den-i nûr-ı Hudâ (Köksal, 2020, s. 316).

5. Na't: Cenâbındır Şeh-i Pâkize Meşreb

Bu na't, Enderunlu Vasıf'a aittir. Eserin bestesi ise III. Selim'e aittir.

Cenâbındır şeh-i pâkize-meşreb yâ Resûlallah

Cemâlidir meh-i tâbende-kevkeb yâ Resûlallah
Safâ-yı ta'lat-i rûyinle âlem gark-ı nûr oldu
Misâl-i mâh-ı enver doğduğun şeb yâ Resûlallah
Edebsizdir deyü etme nigâh-ı lutfdan mahrûm
Beni feyzinle kıl merd-i müeddeb yâ Resûlallah
Niyâzı Vâsıf'ın senden budur ki feyz-i lutfunla
Demâdem olsa zikr ü fikri sen hep yâ Resûlallah (Gürel, 1999, s. 203-204).

6. Na't: Yâ Resûlallâh Kamer Alnun

Bu na't, Sultan I. Ahmed'e aittir. Eserin bestesi ise Ömer Faruk Canural'a aittir.

Yâ Resûlallâh kamer alnun yüzündür âftâb

Kim göre şekl-i cemâlün ola ol 'âl-i cenâb
Ümmet üzre sâye salaldan berü ol şâh-ı dîn
Sâyesinde geldi rahmet gıtdi âhir ıztırâb
Çün hayâl-i vaslun-ıla eğlenür bu Ahmedî
Oldı bî-huş fikr-i vaslunla saçun gülâb (Kayaalp, 2019, s. 24).

7. Na't: İki Âlem Serveridir

Bu na't, Sultan III. Selim'e aittir. Eserin bestesi ise Muharrem Hafız'a aittir.

İki 'âlem serveridir

Ol Muhammed Mustafâ

Mürsel-i ins-ü perîdir
Yok nihâyet mu'cizâta
Ya'nî hayvân ü nebâta
Vaktini idrâk edeydim

Ol Muhammed Mustafâ
Çünkü cârî her cihâta
Ol Muhammed Mustafâ
Pâyına yüzler süreydim

Vech-i pâkini göreydim Ol Muhammed Mustafâ
Lutf ile ihsân edeydi ‘Afvına şâyân edeydi
Derdime dermân edeydi Ol Muhammed Mustafâ
‘Ah zamânında olaydım Gazveye bile gideydim
Ben de çok rif’at bulaydım Ol Muhammed Mustafâ
Eylerim medh ü senâlar Bulmada gönlüm safâlar
Bendesine rahm eyler Ol Muhammed Mustafa
Rahm edip bu ümmetine Hem şefâ’at devletine
Mazhar eder rahmetine Ol Muhammed Mustafâ
Bendedir İlhamî cândan Lutfun ümmîd eyler andan
Hıfz ede anı ziyandan Ol Muhammed Mustafâ (Yılmaz, 2001, s. 9).

9. Na’t: Şem’ine Pervâneyim

Bu na’t Sultan III. Ahmed’e aittir. Eserin bestesi ise Semih Özdemir’e aittir.

Şem’üne pervâneyim koy yanayam ben yâ Resûl

Feyzüne atşâneym sun kanayam ben yâ Resûl
Âşinâ-yı sâme-i lütfîle ben âvâreyem
Dergehünden nice bir bîgâneym ben yâ Resûl
Nîm nigâh-ı cevri ile olsun Necîb âbâd u şâd
Lutf u ihsân it katı vîrâneym ben yâ Resûl (İlhan, 2016, s. 58-59).

10. Na’t: El-Meded Ey Fahr-i Âlem

Bu na’t, Sultan II. Mustafaya aittir. Eserin bestesi ise Muharrem Hafız’a aittir.

El-meded ey fahr-i ‘âlem hem şefi’a’l müznibîn

Nâzil oldu hakkına hem (çün) Rahmeten li’l-‘âlemîn
İşidelden vasfını budur lisânımda hemîn
Es-salâtü ve’s-selâm ey sâdika’l-va’di’l-emîn
Ümmetinden bir hakir ü bî-kesim ben yâ Resûl
Hazretine etdiğim vird-i salâti kıl kabul
‘Âciz İkbâlî’yi sen cennât-ı ‘adne kıl vusul
Es-salâtü ve’s-selâm ey sâdika’l-va’di’l-emîn (Güngör, 2009, s. 78).

11. Na’t: Eflâkı Kıldı Pür Ziyâ

Bu na’t, Sultan II. Osman’a aittir. Eserin kim tarafından bestelendiği ise belirsizdir. Daha önce Sultan II. Osman’ın hayatına dair bir bilgi verilmediği için öncelikle kısaca Sultan’ın hayatından bahsedilecek daha sonra ise söz konusu na’tın güftesi aktarılacaktır.

Sultan II. Osman/Genç Osman (1618-1622)

II. Osman, küçüklüğünden itibaren iyi bir eğitim aldı. Doğu ve Batı ilimlerini tahsil etti (Erdemir 2018: 162). Arapça ve Farsça'yı ana dili gibi konuşurdu ve başka Batı dillerini de öğrendiği söylenirdi (Keskinkılıç, 1999, s. 53).

Sultan "Fâris" ve "Fârisî" mahlaslarıyla şiirler yazmış ve bunlarla bir dîvân tertip etmiştir (Ördek, 2014). Şiirlerinin yekûnuna bakıldığında bunun dîvândan ziyade bir dîvânçe olduğu söylenebilir (Erdemir, 2018, s. 168). Yazdığı şiirler, onun edebi yönünün ne kadar kuvvetli olduğunu ve şiire ne kadar istidatlı olduğunu göstermektedir (Keskinkılıç, 1999, s. 54; Ördek, 2014). Sultan II. Osman aynı zamanda iyi bir hattattır (Keskinkılıç, 1999, s. 53).

Eflâkı kıldı pûr-ziyâ

Mâh-ı Resûl-i kibriyâ

Okunsa yir yir yiridür

Na't-ı resûl-i müctebâ

Dillerde kalmasa elem

Olsa gönülden gam cüdâ

Âsîlere mesned olur

Ol şâh-ı dîn rûz-ı cezâ

Ana salât u hem selâm

Kıldı bize bunca şatâ (Erdemir, 2018, s. 189).

12. Na't: Ey Rûh-i Ümem Asl-ı Kerem Dürr-i Mükerrerem

Bu na'tın bestesi Sultan VI. Mehmed'e aittir. Güftesi ise Ali Emirî Efendi'ye aittir. Albümde eserin bestesinin IV. Mehmed'e ait olduğu bilgisi sehven yazılmıştır.

Daha önce Sultan VI. Mehmed'in hayatına dair bir bilgi verilmediği için öncelikle kısaca Sultan'ın hayatından bahsedilecek daha sonra ise söz konusu na'tın güftesi aktarılacaktır.

Sultan IV. Mehmed (Vahdeddîn/Vahîdeddin) (1648-1687)

Osmanlı İmparatorluğu'nun son padişahıdır. Çok küçük yaşlarda önce babasını sonra annesini kaybettiği için Sultan VI. Mehmed'i üvey annesi Şâyeste Hanım büyütüştür. Eğitimi için özel hocalardan ders almıştır. Ayrıca Fâtih Medresesinde bazı derslere katılarak kendini yetiştirmiştir (Küçük, 2003, s. 422).

Sultan VI. Mehmed, edebiyat, mûsikî ve hat sanatlarıyla ileri düzeyde uğraşmıştır. Yaptığı besteler, tahtta bulunduğu yıllarda sarayda icra edilmiştir (Küçük, 2003, s. 429). Günümüze ulaşan 41 şarkısının bulunduğu tespit edilmektedir. Bestekârlığının ve makam bilgisinin çok iyi olduğu, Türk Müziği'nin çeşitli makamlarında bestelediği eserlerden

anlaşılabilir (Çolakoğlu Sarı, 201, s. 62). Mûsikîye olan istidadının yanı sıra iyi de bir hattattır (Küçük, 2003, s. 429).

Ey rûh-i ümem asl-ı kerem dürr-i mükerrem

Ey medrese-i 'âleme 'allâme-i 'âlem

Âvârelere ey keremi rahm-ı müselle

Dildâdenem âvârenem ur gönlüme merhem

Serdâr-ı Resûlsün güher-i ekme-i 'âlem

Levlâk ile Memdûhsun sen ey server-i 'âlem

Dildâdenem âvârenem ur gönlüme merhem (Ali Emiri, 1919, s. 515).

13. Na't: Yüzün Meh-i İd

Bu na't, Fatih Sultan Mehmed'e aittir. Eserin bestesi ise Ahmed Şafak El-İmam'a aittir.

Yüzün meh-i 'id ü ser-i zülfün şeb-i Esrâ

Gamzen yed-i Mûsâ leb-i lâ'lün dem-i 'Îsâ

Bu hüsn-i Hudâyî ki Hudâ sana virüpdür

Mânî-i cihân yazmadı tasvîrüne hem-tâ

Alnun kamerine yüzün ayına müşâbih

Bunca göz ile görmedi bu çarh-ı muallâ

Şol câm ki nûş eylemişem bezm-i gamunda

Bir sâde habâbıdur anun künbed-i hadrâ

'Avnî seni medh eyledi çün tarz-ı gazelde

Matla' dedi yüzüne vü ağzuna mu'ammâ (Doğan, 2014, s. 1).

Sonuç

Şiir ve mûsikî birbiriyle sıkı ilişkiler içinde olan iki sanat dalıdır. Kimi şiirler, bestelenmeye daha yatkınken kimi şiirler ise kendiliğinden bir mûsikîye sahiptir. Şair sultanlarımızın pek çok çoğunun şiirle ilgilendiğini, şiir yazdığını ve hatta dîvân tertip ettiğini gördük. Bu şiirlerden bazıları kendi zamanında bazıları ise daha sonra meşhur olmuş; çeşitli müzisyenler tarafından bestelenmiştir. Bazı sultanların eserlerine, diğerlerinden fazla rağbet edilmiştir. II. Mahmud bu sultanlardan birisidir.

Peygamber (sav) aşkıyla na't kaleme alan sultanların sayısı, herhangi bir konuda şiir yazan sultanların toplam sayısına çok yakındır. Bu da demektir ki; sultanların büyük bir çoğunluğu şiirlerinde Peygamber (sav) sevgisiyle na'tlara da yer vermiştir. Zülfikar Güngör'ün, *Osmanlı Padişahlarından Hz. Muhammed'e Na'tlar* isimli eserinde tespit ettiği, na't yazan 12 sultan şairden 9'unun na'tı, Ubeydullah Sezikli'nin *Sultânî Naatlar* (2012) isimli albüm

çalışmasında çeşitli makamlarda yeniden bestelenmiştir. Bu albümde 2 sultanın da na'tlara yaptığı ve repertuarda yer alan bestelere yer verilmiştir.

Şair sultanlar ve dîvânları, na't yazan sultanlar, bestekâr sultanlar gibi hususlarda daha önce pek çok çalışma yapılmıştır. Söz konusu çalışmalar yeri geldikçe bizim çalışmamızda da belirtilmiştir. Şiirleri bestelenen şair padişahlarla ilgili müstakil bir çalışma tespit edilmediğini göz önünde bulundurarak çalışmamızın bu alan ile ilgili toplu bir bakış açısı sunması hedeflenmiştir.

Kaynaklar

- AK, C. (2001). *Şair Padişahlar*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ali Emîrî. (1919). Noktasız Tercî-i Bendi. *Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, (II. Cilt), No: 22, 515-518.
- Aksun, Z. N. (1994). *Osmanlı Tarihi: Osmanlı Devleti'nin Tahlili, Tenkidli Siyasi Tarihi*, (II. Cilt), Ötüken Neşriyat.
- Albayrak, H. (2013). XV. Yüzyıl Sonu ve XVI. Yüzyıl Başlarında Trabzon Şehzâde Şehrinde Vali Yavûz Sultân Selîm İle Oluşan Edebi Muhit. *II. Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi Bildiriler Kitabı*. (462-482). Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Arslan, M. (2010). (Haz.), *Tayyârzâde Atâ - Osmanlı Saray Tarihi - Enderûn Tarihi*, (IV. cilt), Kitabevi.
- Arslan, M. (2015). Adlî, Sultan II. Mahmûd. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/adli-sultan-ii-mahmud>
- Ayvazoğlu, B. (2016). Tanzimat Çamlıca'sı ve Jön Türkler. *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu IX Bildirileri*, (II. Cilt) İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 25-41.
- Bardakçı, M. (2014). Bunları Kim Uyduruyor?. *Habertürk Gazetesi Köşe Yazısı*, <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/913991-bunlari-kim-uyduruyor>
- Beydilli, K. (2003). Mahmud II. *DİA*, Ankara, XXVII, 352-357.
- Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu Nota Arşivi, <http://devletkorosu.com/>
- Çelebioğlu, Â. (1998). *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yayınları.
- Çolakoğlu Sarı, G. (2014). Osmanlı-Türk Müziği'nde Padişahların İzleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, XXXV, No: 7, 52-65.
- Doğan, M. N. (2014). (Haz), *Fâtih Dîvânı ve Şerhi*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Durmaz, G. (2013). Muhibbî. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhibbi>
- Emecen, F. (2009). Selim I. *DİA*, İstanbul, XXXVI, 407-414.

Erdemir, A. (2018). Sultan II. Osman (Fârisî) ve Dîvânçesi. *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, No: XXI, 161-234.

Ergun, S. N. (1942). *Türk Müsîkîsi Antolojisi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Gökbilgin, M. T. (1992). *Kanunî Sultan Süleyman*, MEB Yayınları.

Güler, A. (2015). Bir Öğretmen M. Nuri Yüncüoğlu Vardı. *Milliyet Gazetesi Blog Yazısı*, <http://blog.milliyet.com.tr/bir-ogretmen-mnuri-yuncuoglu-var-di/Blog/?BlogNo=518019>

Gürel, R. (1999). *Enderunlu Vâsıf Divanı*. Kitabevi Yayınları.

Güngör, Z. (2009). *Osmanlı Padişahlarından Hz. Muhammed'e Na'ıtlar*. Araştırma Yayınları.

Hasözdemir, A. (2011). XIX. Yüzyılda Yazıldığı Tahmin Edilen Bir El Yazması Mecmûada Müsîkî Güfteleri [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi].

Işınsu Durmuş, T. (2015). İlhâmî, III. Selim. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilhami-iii-selim>

İlhan, E. (2016). (Haz), *Lale Devrinde Gül Aşığı: III. Ahmed (Necîb): Hayatı, Sanatı ve Dîvânçesi*. Gece Kitaplığı Yayınları.

İsen, M. (2014). “MURÂDÎ, II. Murâd, Sultân Murâd-ı Sâni bin Çelebi Sultân Mehmed-i Evvel”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muradi-ii-murad-sultan-muradi-sani>

İsen, M., Bilkan A.F., Işınsu Durmuş, T. (2012). *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*, Kapı Yayınları.

İsen, M. (2015). “Sebkâtî, I. Mahmud. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sebkati-mahmd>

Karakaya, O. (2011). Sultan III. Selim'in 18. Yüzyıl Osmanlı/Türk Müziğine, Teorisine ve Nota Yazım Biçiminin Gelişimine Katkıları. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, No: 30, 601-615.

Kayaalp, İ. (2019). (Haz.), *Bahtî Dîvânı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Kesik, B. (2014). Avnî, Fâtih Sultân Mehmed, Sultân Mehmed-i Sâni, Sultân II. Mehmed”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/avni-fatih-sultan-mehmed-sultan>

Keskinkılıç, E. (1999). *Sultan II. Osman*. Şule Yayınları.

Kılıç, Ü. (2015). Ebû Eyyûb el-Ensârî İle İlgili Yanlış Bilinen Doğrular. XII. Uluslararası Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğleri, (248-259). Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları.

Kırkkılıç, H. A. (2012). (Haz.), *Murâdî Dîvânı*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

- Kocatürk, V. M. (1963). *Saz Şiiri Antolojisi*. Edebiyat Yayınevi.
- Köksal, M. F. (2020). Yavuz Sultan Selim'in Türkçe Şiirleri. *Sâhib-Kırân-ı Zaman Yavuz Sultan Selim Han*. (299-362). Kocav Yayınları.
- Köprülü, F. (1960). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ötüken Neşriyat.
- Kurnaz, C., Tatçı, M. (2001). (Haz), *Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî*. (II. Cilt), Bizim Büro Yayınları.
- Küçük, C. (1988). Abdülazîz. *DİA*, I, (179-185).
- Küçük, C. (2003). Mehmed VI. *DİA*, XXVIII, (422-430).
- Küçük, C. (2006). Murad V. *DİA*, İstanbul, XXXI, (183-185).
- Ördek, Ş. (2014). Fâris/ Fârisî, Sultan Osman-ı Sâni b. Sultan Ahmed-i Evvel. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/faris-farisi-sultan-osmani-sani>
- Özpekel, O. N. (1999). Şâir ve Bestekâr Osmanlı Padişahları. *Osmanlı: Kültür ve Sanat*, (607-627). Yeni Türkiye Yayınları.
- Öztuna, Y. (2006). *Türk Mûsikîsi: Akademik Klasik Türk Mûsikîsinin Ansiklopedik Sözlüğü*. (II. C), Orient Yayınları.
- Öztuna, Y. (1987). Osmanoğulları ve Türk Mûsikîsi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, No: 46, 85-113.
- Pala, İ. (2010). *Şiirin Sultanları*. Dîvân Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Parmaksız, M. N. (2010). Eserleri Bestelenen Dîvân Şairleri (XVII. ve XVIII. Yüzyıllar) Sosyal Bilimler Enstitüsü [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Salgar, F. (2001). *Üçüncü Selim Hayatı Sanatı Eserleri*. Ötüken Neşriyat.
- Satı, İ. (2020). Sultan V. Murad'ın Hayatı ve Kısa Saltanatı (1840-1904). Sosyal Bilimler Enstitüsü [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi].
- Serdaoğlu Coşkun, V. (2009).Sebeb-i Kainat'ın Kadem Giysisi. <http://www.sonpeygamber.info/sebeb-i-kainat-in-kadem-i-giysisi>
- Sezikli, U. (2012), *Sultânî Naatlar* https://www.youtube.com/watch?v=wsWC-DfEAls&list=PLhiebJPuAIJ5hW9DDjW1rBNhXblraiX&ab_channel=UbeydullahSezikli
- Tanyıldız, A. (2014). Selimî, Yavuz Sultân Selim, Sultân Selim-i Evvel, I. Selim. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/selimi-yavuz-sultan-selim-sultan>
- Taşkesenlioğlu, L. (2016). Toplumun Bir Parçası Olarak Dîvân Şairleri ve Meslekleri. *Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu*, (667-673). Bartın Üniversitesi Yayınları.
- Uslu, R. (2015), Ünlü Müzisyen Abdülkadir Meragi Hakkında Yeni Bulgular. *Rast Müzikoloji Dergisi*, (C. III), No: 1, 32-41.

Üngör, E. R. (1981). *Türk Mûsikîsi Güfteler Antolojisi*. (II Cilt), Eren Yayınları.

Yavuz, K., Yavuz, O. (2016). (Haz), *Muhibbî Dîvânı Bütün Şiirleri*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Yıldız, A. (2014), Bahtî, Sultan I. Ahmed”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.
<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bahti-sultan-ahmed>

Yılmaz, K. (2001). (Haz), *III. Selim (İlhami) : Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânın Tenkitli Metni*. Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

Yılmaz, Ö. (2017). Osmanlı’da Padişah Sufî İlişkisi: Yıldırım Bayezid-Emir Sultan Örneđi. *Akademiar Dergisi*, 2, 135-155.

Ekler

Eserlerin Notaları

<https://drive.google.com/file/d/1z321lXtgsGnym3uVdCl2ahZ-l9Cc317O/view?usp=sharing>

